15 ta' Novembru, 1985

Imħallef:-

Onor. Joseph D. Camilleri B.A., LL.D.

Joseph Mary Farrugia

versus

Gontram Borg *noe*

Kont kurrent (*overdraft*) - Usura - Imgħaxijiet Komposti - Użu Bankarju - Konswetudini Kummerċjali - Terminazzjoni ta' Kont Kurrent

Il-Qrati dejjem irritenew li konvenzjoni affetta b'usura hija, għal dak li jirrigwarda l-usura, nulla b'mod assolut. L-usura hi materja li tappartjeni għal ordni pubbliku, tant li anke jekk kuntratt ikun sar barra minn Malta, fejn hu ammess dak li għalina hu usura, jekk tiġi mitluba l-esekuzzjoni tal-kuntratt f'Malta, il-Qrati ma jakkordawx l-esekuzzjoni għall-usura.

Hemm eċċezzjoni għal dak li jirrigwarda l-użu bankarju fil-kaz ta' kont kurrent. Il-Qrati tagħna irrikonoxxew il-konswetudni li fil-kont kurrent bankarju l-imgħax jiġi komputat kull sitt xhur (jew terminu anqas) fuq il-bilanċċ li jkun dovut ta' kuljum. Huwa paċifiku ukoll li jekk jirriżulta li l-kont kurrent bankarju jisfa terminat, din is-sistema ta' komputazzjoni ta' imgħax ma jibqax japplika u minflok, mat-terminazzjoni tal-kont kurrent ikunu dovuti biss imgħaxijiet sempliċi.

F'ċirkostanzi normali kont kurrent bankarju jiġi terminat jew bi ftehim reċiproku jew anki unilateralment basta dak li jkun ottempera ruħu mar-regoli li jirrigwardaw il-materja.

Il-Qrati ma ddeċidewx illi kont kurrent ġie terminat peress li l-klijent ma għamel ebda użu iżjed mill-faċilitajiet ta' l-overdraft lilu oriġinarjament mogħtija. Il-partijiet f'kont kurrent bankarju għandhom id-dritt li meta jidhrilhom, jiehdu l-miżuri addattati biex jipprovokaw il-kjużura ta' kont kurrent. Iżda ebda parti ma tista' unilateralment tibdel jew tipprovoka t-tibdil ta' xi kondizzjoni jew element li jkunu parti integrali mill-kuntratt skond il-ftehim u/jew użu bankarju.

Il-Qorti:-

Rat l-att taċ-ċitazzjoni li bih l-attur wara li ppremmetta li fil-Volum tal-Ipoteka fir-Reġistru Pubbliku ta' Malta tinsab inskritta nota ipotekarja ġenerali, reġistrata bin-numru 10381/1969, kontra l-attur a favur il-'*Bank of Valletta Limited*' fis-somma ta' sitta u erbgħin elf lira Maltija (Lm46,000.00,0) nascenti minn kuntratt ta' kont kurrent (*overdraft*) pubblikat min-Nutar Dottor Francis Micallef fis-17 ta' Settembru, 1969, rappresentanti tali ammont ta' Lm46,000 il-limitu massimu ta' faċilitajiet bankarji konċessi mill-istess konvenut *nomine* lill-attur; u billi llum però kif jiġi anke provat waqt it-trattazzjoni tal-kawża, stante illi l-attur ħallas l-ammonti kollha minnu dovuti, l-ebda ammont ulterjuri ma huwa minnu dovut lill-konvenut *nomine* fuq l-imsemmi kont kurrent (*overdraft*), liema kont kurrent kien ġie terminat mill-konvenut *nomine* f'Mejju, 1971, b'mod illi b'effett minn tali data l-attur ma għamel ebda użu ulterjuri mill-faċilitajiet ta' l-*overdraft* lilu oriġinarjament mogħtija u ma ġibed ebda flus oħra mill-Bank konvenut; u billi nonostante li llum ma baqgħalu jieħu ebda ammont ieħor mingħand l-attur u minkejja li ġie interpellat diversi drabi, l-konvenut *nomine* naqas milli jagħti l-kunsens tiegħu għall-kanċellament tal-imsemmija nota ta' Ipoteka Ġenerali inskritta fir-Reġistru Pubbliku ta' Malta fil-Volum tal-Ipoteki bin-numru

10381/1969 favur il-Bank konvenut u kontra l-attur; l-istess attur talab li għar-raġunijiet premessi:- (1) din il-Qorti tiddikjara u tiddeċidi illi llum l-ebda ammont kwalsiasi ma huwa dovut mill-attur lill-konvenut *nomine* fuq il-kont kurrent (*overdraft)* lilu oriġinarjament konċess mill-istess konvenut *nomine* in forza taċ-ċitat Att pubblikat min-Nutar Francis Micallef tas-17 ta' Settembru, 1969, u kawtelat permezz tal-indikata Nota ta' Ipoteka Ġenerali, numru 10381/1969, u (2) li konsegwentement din il-Qorti tordna l-kanċellament ta' l-istess imsemmija nota Ipotekarja numru 10381/1969 sa' llum inskritta fir-Reġistru Pubbliku ta' Malta kontra l-attur a favur il-konvenut *nomine*; bl-ispejjez kontra l-konvenut *nomine* għar-rifuzjoni ta' kull eventwali ammont imħallas in aċċess mill-istess attur lill-konvenut *nomine* fuq indikat kont kurrent (*overdraft*);

Rat id-dikjarazzjoni u n-nota tax-xhieda ta' l-attur;

Rat in-nota ta' eċċezzjonijiet tal-konvenut *nomine* li biha eċċepixxa:

Illi d-domandi ta' l-attur huma infondati fil-fatt u fid-dritt u għandhom jiġu miċħuda billi l-attur għadu debitur tal-konvenut *nomine* fis-somma ta' erbat elef u tmienja u sittin lira maltin sitta u għoxrin ċenteżmu u erba milleżmi (Lm4,068.26,4) oltre l-imgħaxijiet mis-19 ta' Diċembru, 1979 sad-data tal-effettiv pagament - kif jidher ukoll mill-kopji ta' l-kont kurrent ta' l-attur mal-konvenut *nomine*;

Salvi eċċezzjonijiet oħra;

Rat id-dikjarazzjoni u n-nota tax-xhieda tal-konvenut *nomine*;

Omissis;

Ikkunsidrat:

Illi l-fatti li taw lok għall-kawża huma fil-qosor is-segwenti:

B'kuntratt fl-atti tan-Nutar Dr. Francis Micallef tas-17 ta' Settembru, 1969 l-attur talab u ottjena minn *Tagliaferro Bank Limited* (li bis-saħħa ta' l-Att XLV tal-1973 issubentra għalih il-*Bank of Valletta Limited* konvenut f'din il kawża) '*overdraft facilities*' sa l-ammont massimu ta' Lm46,000 taħt il-kondizzjonijiet li solitu jiġu imposti fosthom:-

(a) li din il-konċessjoni ma timplika ebda dritt favur il-konċessjonarju iżda tibqa' dejjem diskrezzjonali għall-bank;

(b) li l-imgħax jiġi kkalkolat *'on daily debit balances'* u dan '*in accordance with recognised banking practice*';

(ċ) li l-bank ikollu d-dritt f'kull żmien li jsejjaħ lill-konċessjonarju '*to settle his indebtedness to the Bank and to pay the balance due in his account*' b'sempliċi ittra;

(d) li l-obbligazzjonijiet tal-konċessjonarju jkunu '*continuing*' sakemm jibqgħalu l-kont mal-bank u l-ipoteka maħruġa in garanzija għal dawn l-obbligazzjonijiet tibqa' voljanti;

Imbagħad, b'garanzija għall-puntwali osservanza tal-pattijiet tal-konċessjoni u ta' l-eventwali ħlas ta' kull ammont li jkun jirriżulta fl-aħħar dovut lill-Bank, inħarġet kontra l-attur

ipoteka ġenerali numru 1038/1969;

Ġew eżebiti kopja tal-kont kurrent ta' l-attur mal-bank konvenut li minnhom jirriżulta:

(a) fit-23 ta' April, 1971 il-kont ġie addebitat b'*cheque* li ħareġ l-attur b'mod li l-kont kurrent ġie '*overdrawn*' oltre l-massimu ta' Lm46,000 stipulat fil-kuntratt imsemmi tas-17 ta' Settembru, 1969, billi l-kont kien juri '*debit balance*' ta' Lm47,685;

(b) sa April, 1971 il-kont tħaddem regolarment mill-attur skond il-ħtiġijiet tiegħu u l-aħħar *cheques* li ġibed fuq il-kont kienu dawk datati 4 ta' Mejju,1971 u 8 ta' Mejju, 1971 li ġew imsarrfa minn terzi fil-21 ta' Ottubru, 1971 u 8 ta' Mejju, 1971 u li ġew addebitati fil-kont ta' l-attur rispettivament fit-22 ta' Ottubru, 1971 u fl-10 ta' Mejju, 1971. Irriżulta li fit-22 ta' Ottubru, 1971 il-kont kien juri bilanċċ ta' debitu ta' Lm49,674;

(ċ) Bejn din l-aħħar imsemmija data u t-13 ta' Frar, 1975 l-attur la għamel depożitu u lanqas ħareġ *cheques* fuq il-kont imsemmi, però il-bank konvenut baqa' jiddebita l-kont kull sitt xhur bl-interessi komposti tat-8% fis-sena skond il-prattika bankarja relattiva u bil-*ledger fees.* Il-bilanċċ għad-debitu fil-kont sar Lm65,395;

(d) Fit-13 ta' Frar, 1975 l-attur iddepożita is-somma ta' Lm6,000 u jidher li l-kont baqa' jiġi akkreditat b'ammonti sostanzjali versati mill-attur fil-kont b'mod li tenut kont ta' l-interessi komposti u *ledger fees* li baqgħu jiġu addebitati fil-kont, dan kien jirreġistra bilanċċ għad-debitu ta' Lm4068 fid-19 ta' Diċembru, 1979;

Illi l-attur jikkontesta li hu fil-fatt għandu jagħti dan l-ammont lill-Bank konvenut. L-attur isostni li ħallas l-ammonti kollha dovuti minnu u għalhekk hemm lok li tiġi kanċellata l-ipoteka imsemmija iskritta kontra l-attur a favur il-konvenut *nomine.* L-attur jibbaża din il-pretensjoni tiegħu fuq l-allegazzjoni li l-kont kurrent imsemmi "'kien ġie terminat mill-konvenut *nomine* f'Mejju 1971 b'mod li b'effett minn tali data l-attur ma għamel ebda użu ulterjuri mill-faċilitajiet ta' l-*overdraft* lilu oriġinarjament mogħtija u ma ġibed ebda flus oħra mill-bank konvenut''. L-attur isostni li nonostante illi l-kont kurrent ġie terminat fid-data imsemmija, l-konvenut baqa' u għadu sa' llum jiddebita l-istess kont kurrent b'imgħaxijiet li ġew regolarment kalkolati bis-sistema bankarja dwar *overdrafts* billi l-imgħaxijiet ġew miżjuda kull sitt xhur fuq il-bilanċ li jkun dovut ta' kuljum, u bil-*ledger charges* relattiv. L-attur isostni li dan ma hux permess mill-liġi u mid-data tat-terminazzjoni tal-kont kurrent il-Bank konvenut kien intitolat biss għall-interessi sempliċi u mhux komposti. L-attur jippretendi li fil-fatt huwa ħallas ammont sostanzjali in eċċess għal dak debitament dovut lill-Bank;

Illi l-Bank konvenut jikkontesta l-pretensjonijiet ta' l-attur billi jsostni li l-attur kien debitur tiegħu fl-ammont ta' Lm4,068.26,4 oltre imgħaxijiet ulterjuri. Il-Bank jiċħad li l-kont kurrent ġie terminat f'Mejju, 1971 u żied jgħid li hu kellu kull dritt li ma jħallix lill-attur joħroġ aktar *cheques* meta dan oltre passa l-limitu miftiehem bejn il-partijiet. Il-bank jippretendi ukoll li kellu kull dritt li jesiġi u jiddebita l-kont b'imgħaxijiet komposti;

Illi l-għaref perit legali ġabar il-provi tal-kontendenti u eżamina tlett lanjanzi ta' l-attur għall-mod kif ġie maħdum

il-kont. Dwar il-lanjanza prinċipali ta' l-attur, u cjoè li l-kont kurrent ġie terminat fid-data imsemmija, il-perit legali wasal għall-konkluzjoni li l-konvenut *nomine*, wara Mejju 1971 ma kienx aktar ġustifikat li jkompli jikkonsidra l-kont ta' l-attur '*in operation*' sabiex ikompli jiddebitah bl-imgħaxijiet komposti regolati a bażi ta' l-użu bankarju. Il-perit irrelata li l-kont ta' l-attur wara Mejju 1971, ma kienx aktar 'fil-kors tiegħu' u, minn dak iż-żmien, l-imgħaxijiet kellhom jiġu kalkolati bir-rata tat-8% fis-sena bħala interessi sempliċi bis-sistema normali stabbilita fil-Kodiċi Ċivili. Il-perit legali ikkomputa l-interessi sempliċi a skaletta u ikkonkluda li fil-mument tal-preżentata taċ-ċitazzjoni 18 ta' Frar, 1980 l-attur kellu *credit balance* favur tiegħu ta' Lm677.32,4;

Illi dwar iż-żewġ lanjanzi l-oħra ta' l-attur, il-perit legali ikkonkluda li waħda minnhom kienet ġustifikata u cjoè li l-Bank għamel ħażin li għamel '*breaking*' ta' żewġ *fixed deposits* li kellu l-attur fit-13 ta' Frar, 1975 u kkredita s-somma ta' Lm6,000 meta' seta faċilment stenna l-istess *fixed deposits* jimmaturaw u b'hekk ma kienx itellef is-somma b'Lm300 interessi lill-attur. Il-lanjanza l-oħra ta' l-attur u ċjoè li l-addebitamenti li sar fil-kont fit-8 ta' April, 1976 ta' Lm403.32,5 rappresentanti d-drittijiet professjonali li l-bank ħallas lill-perit Carmelo Falzon '*in respect of valuation of the property backing the present indebtedness*' ta' l-attur, ma kienx messu sar, ma ġietx aċċettata mill-perit legali peress li l-bank f'dan ir-rigward mexa skond id-dritt tiegħu;

Ikkunsidrat:

Illi dawn l-aħħar imsemmija żewġ lanjanzi ta' l-attur setgħu forsi tħallew għall-kollox barra il-kawża peress li waħedhom ma jbiddlux tant il-posizzjoni li tiddependi unikament

fuq jekk il-bank kienx ġustifikat jew le li jaddebita imgħaxijiet komposti wara Mejju 1971. Però, la issemmew, din il-Qorti, tista tgħid li taqbel mal-konklużjonijiet li irraġġunġa l-perit legali dwar l-istess. U dan għar-raġunijiet li ta l-istess perit legali li jidhru biżżejjed konvinċenti li jagħmlu kull kumment ieħor superfluwu. Madanakollu, il-Qorti tħoss li għandha tiddisassoċja ruħa mil-osservazzjoni li għamel il-perit legali li l-operat tal-Bank dwar ir-rejalizazzjoni taż-żewġ *fixed deposits* imsemmija kienet ħaġa li '*borders on malice*' u dan peress li fil-kumpless taċ-ċirkostanzi tal-kaz tali osservazzjoni jidhrilha li ma kienx hemm lok li ssir;

Ikkunsidrat:

Illi wara li eżaminat bir-reqqa ir-relazzjoni peritali referibilment għall-lanjanza prinċipali imsemmija ta' l-attur, fid-dawl tan-noti ta' osservazzjonijiet li skambjaw bejniethom l-abili difensuri tal-kontendenti, din il-Qorti waslet għall-konklużjoni li ma tistax tikkondividi l-konkluzjoni tal-perit legali li l-kont kurrent ta' l-attur ma kienx aktar 'fil-kors tiegħu' wara Mejju 1971 u li l-bank minn dak inhar ma kienx aktar ġustifikat li jaddebitah bl-imgħaxijiet komposti skond l-użu bankarju tal-kont kurrent;

Illi l-għaref perit legali beda l-indaġini tiegħu dwar il-kwistjoni ta' l-interessi b'dawn l-osservazzjonijiet:

'Il-Liġi tagħna tpoġġi limiti għalkemm wieħed jista' jżomm imgħax u tippreskrivi li kull imgħax miftiehem f'iżjed mill-massimu ammess minnha għandu jiġi mnaqqas sal-limiti stabbilit. Mhux biss, iżda 'kull kuntratt, **taħt kull isem li jkunn,** - magħmul b'qerq tad-disposizzjoni imsemmija, jista jitħassar (*is*

subject to rescission)' (artikolu 1948 u 1949 tal-Kodiċi Ċivili). Band'oħra ta' l-istess liġi (artikolu 1185) jingħad '*expressis verbis*' li l-imgħaxijiet fuq imgħaxijiet (l'hekk imsejħa 'imgħaxijiet komposti') ma jistgħux jintalbu ħlief wara li jkunu skaduti u mill-ġurnata ta' talba ġjudizzjarja jew b'konvenzjoni posterjuri, purkè, sija fl-ewwel każ kemm fit-tieni ipotesi, l-imgħaxijiet ikunu dovuti għal żmien ta' mhux anqas minn sena;

Il-legislatur patriju kien dejjem ġelus li jirreprimi l-usura u l-Qrati dejjem irritenew li konvenzjoni affetta b'usura hija, għal dak li jirrigward l-usura, nulla **b'mod assolut**, jiġifieri inesistenti billi illeċita għax projbita mill-liġi (ara fost oħrajn is-sentenzi riportati fil-Volum 32.I.263, 39.I.366, u 45.I.127). L-usura, hi materja '*che appartiene all'ordine pubblico*' tant li, anki jekk kuntratt ikun sar barra minnn Malta, fejn hu ammess dak li għalina hu usura, jekk tiġi mitluba l-esekuzzjoni tal-kuntratt f'Malta, il-Qorti Maltija ma takkordax l-esekuzzjoni għall-usura (Vol.30.II.288). Saħansitra fl-azzjoni kambjarja fejn b'liġi espressa (artikolu 253 u 255 tal-Kodiċi tal-Kummerċ) mhi permessa ebda eċċezzjoni kontra l-ħlas ta' l-import li jidher fuq wiċċ il-kambjala, il-Qrati dejjem daħlu biex jindagaw, meta jiġu hekk mitluba, jekk il-kambjala kinitx 'imċappsa bl-usura' (Vol. 31.I.507);

Kontra din ir-riġiditezza, saret **eċċezzjoni** għal dak li jirrigwarda l-usu bankarju fil-kaz ta' kont kurrent: '*la disposizione della legge che determinano un limite all'interesse nel mutuo non sono applicabili al contratto di apertura di credito, perchè propriamente il contratto di apertura di credito non è un contratto di mutuo e l'intera schiera diversamenti, presi assieme, non costituisce un mutuo riunito*' (Vol. 18.III. 53). F'dan il-kaz '*è lecito di capitalizzare gli interessi perchè producano nuovi*

interessi secondo l'usu commerciale per un termine minore di un anno; (Vol. 26.III.633). Ir-raġuni għal dan id-differenzjament jingħad li hi bażata fuq il-prinċipju ta' l-indiviżibilità li jikkaratterizza l-kont kurrent '*che si oppone a che il saldo possa considerare composto in parte di una somma rappresentanti gli interessi*'. (Vol. 27.I.826)

Il-Giorġi jibbasha fuq l-'*usi e consuetudini*'; '*se poi ci si domanda, in che consistono siffatti usi e consuetudini, rispondiamo esser cosa da un dichiararsi in due parole. È una ricerca che solo i trattatisti speciali di diritto commerciale possono convenientemente istituire. E non basta il ricordare, come la più notevole di queste consuetudini concerne il conto corrente: dove è lecito pattuire che gli interessi delle somme risultanti a debito, per dirlo con parola commerciale, di un correntista, siano capitalizzati a favore dell'altro correntista a brevi scadenze periodiche*' ("Obbligazioni Vol. II p. 213);

Dan kollu iffisser fil-fehma ta' l-esponenti li l-eżenzjoni, għal kuntratt ta' kont kurrent, mir-regoli stretti u preċisi li jirrigwarda l-imgħaxijiet komposti, imposti fil-liġi ċivili, mhix ħlief **derogazzjoni għal liġi skritta**, basata fuq '*usi e consuetudini*' u bħala tali, għandha tkun miżmuma fil-limiti ġusti tagħha';

Illi din il-Qorti taqbel ma dawn l-osservazzjonijiet tal-perit legali. Però, jidhrilha li għandha tirrileva li dwar l-aħħar imsemmi paragrafu jidher li l-perit legali ma attribwiex lill-konsuetudini kummerċjali l-importanza li tisthoqilha. Infatti, huwa risaput li fil-liġi kummerċjali, id-disposizzjonijiet tal-Liġi Ċivili ma humiex applikabbli awtomatikament iżda biss dment li ma jkunx hemm disposizzjoni tal-liġi kummerċjali '*ad hoc*' jew użu tal-kummerċ. L-artikolu 3 tal-Kodiċi tal-Kummerċ,

espressament jgħid:

"F'affarijiet ta' kummerċ, tgħodd il-liġi tal-kummerċ: Iżda, fejn din il-liġi ma tiddisponix, jgħodd l-użu tal-kummerċ, u, fin-nuqqas ta' dan l-użu, tgħodd il-liġi ċivili";

Mela, l-użu tal-kummerċ, inkluz l-użu bankarju rikonoxxut għandu jipprevali fuq id-disposizzjonijiet tal-liġi ċivili;

Illi t-Tribunali tagħna irrikonoxxew il-konswetudini tista' tgħid universali fil-kont kurrent bankarju li l-imgħax jiġu komputati kull sitt xhur (jew terminu anqas) fuq il-bilanċċ li jkun dovut ta' kulljum. Huwa paċifiku ukoll li jekk jirriżulta li l-kont kurrent bankjarju jisfa' terminat, din is-sistema ta' komputazzjoni ta' imgħax ma jibqax japplika u minflok, mat-terminazzjoni tal-kont kurrent ikunu dovuti biss imgħaxijiet sempliċi;

Illi l-perit legali wasal għall-konklużjoni li l-kont-kurrrent ta' l-attur ġie terminat f'Mejju 1971 peress li (a) bħala fatt l-attur ma ġibidx aktar *cheques* wara dik id-data u (b) peress li wara dik id-data il-bank dejjem insista għall-ħlas tal-bħanċ, kif jirriżulta mill-ittri ezebiti;

Illi bir-rispett kollu, jidher li l-perit legali ma tax importanza debita għall-fatt tant sinifikanti li l-attur f'Mejju, 1971 qabeż il-limitu tal-*overdraft facility* miftiehem u sussegwentement mhux talli ma irregolarizzax il-posizzjoni tiegħu skond il-kuntratt tas-17 ta' Settembru, 1969, iżda għal ċirka erba' snin ħalla d-debitu tiegħu jikber u jiżdied għal aktar minn Lm65,000 u b'hekk ġie li qabeż il-limitu massimu ta'

l-*overdraft* kontenut b'ammont verament sostanzjali;

Illi f'dawn iċ-ċirkostanzi il-bank kien pjenament *in regola* li jwaqqaf lill-attur milli jkompli joħroġ aktar *cheques* li jżidu d-dejn tiegħu, wara Mejju, 1971. Dana l-impediment impost mill-bank kien naturali li jsir u bl-ebda mod ma jista' jiġi interpretat li bih il-kont kurrent bankarju ġie terminat, peress li l-immissjoni ta' *cheques* mhijiex xi '*sine qua non*' għall-esistenza ta' kont kurrent. Dana jingħad għaliex faċilment jistgħu jinħarġu għal xi raġuni jew oħra. Dan il-fatt waħdu fil-fehma tal-Qorti, ma jbiddilx l-indoli jew in-natura tal-kont kurrent li xorta waħda jibqa' *in vigore*;

Illi fil-każ odjern l-attur eċċeda il-limiti ta' *overdrafts* u għal snin sħah la ħareġ *cheques* u lanqas għamel depositi. Illi dana l-operat ta' l-attur ma kienx *in regola* mal-ftehim, peress li l-attur kien messu jottempera ruħu mal-ftehim billi jagħmel depożiti tempestivament biex hekk jiġi taħt il-limitu ta' l-*overdraft* u jkun jista jerġa joħroġ *cheques*. Illi l-attur ma għażilx li jittermina l-kont tiegħu mal-bank għaliex biex jagħmel hekk l-unika triq miftuħa għalih kienet li jħallas il-bilanċċ addebitu fil-kont lill-bank. Lanqas il-bank ma ried li l-attur jagħlaq il-kont għaliex kieku il-bank kien jaf jagħmel '*call in*' kif soltu jsir meta l-bank jibgħat ittra uffiċjali u jsegwiha b'att ta' ċitazzjoni;

Illi l-fatt l-ieħor li juri li l-kont kurrent ta' l-attur ma ġiex terminat hu provvdut mill-fatt li kull sitt xhur il-bank kien jibgħat '*statement*' lill-attur. Minn dawn l-*istatements* kien jidher ċar li l-bank kien qiegħed jaddebita l-kont b'interessi komposti bħal qabel. Il-fatt li wara Mejju 1971, l-attur ma ipprotesta xejn dwar dan, ħlief ftit qabel ma ġiet intavolata il-kawża odjerna, jindika li l-attur aċċetta taċitament l-operat tal-bank li dejjem qies li l-kont

kurrent ta' l-attur baqa' jeżisti. Ċertament il-liġi (ara artikolu 1036 Kodiċi Ċivili) tesiġi li l-kuntratti jiġu esegwiti bil-bwona fidi u ma jidhrix li l-attur jista' meta jfettillu (wara li jkun għamel snin sħah jusufruwixxi kull kreditu li taħ il-bank li **apertament** kien qed jitħallas b'imgħax komposti) f'daqqa waħda jippretendi li ma baqax marbut aktar ma' l-użu bankarju in materja sempliċement għax ma ħariġx aktar *cheques* - ħaġa li ma setax jagħmel għax meta eċċeda l-limitu ta' l-*overdraft* naqas li tempestivament jakkredita l-kont b'mod li jiġi *in regola* mal-ftehim;

Illi huwa risaput illi f'ċirkostanzi normali kont kurrent bankarju jiġi terminat jew bi ftehim reċiproku jew anki unilateralment basta dak li jkun jottempera ruħu mar-regoli li jirrigwardaw il-materja. Fit-Test '*The Law and Practice of Banking*' Volume I - *'Banker and Customer' (J. Milnes Holden LL.B.,Ph.D.,AIB - Pitman Publishing - 1970)* jingħad hekk fuq it-tema ta' '*closure of account*':- (paġni 87 sa 90):

'A customer may close a current account which is in credit by demanding repayment of the balance due, less accrued Bank Charges......If a customer wishes to close his current account at a time when it is overdrawn, he may do so by repaying the overdraft, together with accrued bank charges.....;

3.11. A banker who wishes to cease transacting business for a customer must usually give that customer reasonable notice, and the period of notice must be long enough to enable the customer, having regard to all the surrounding circumstances, to make alternative arrangements;

3.12. If, however, the customer is using his account for

some unlawful purpose, it cannot possibly be the law that the bank is under an obligation to give him sufficient notice to enable him to make other arrangements to carry out that unlawful purpose; either no period of notice at all, or a purely nominal period of twenty four hours' notice, would suffice to put an end to the relationship of the banker and customer in a case of that sort;

3.13. The view of ***McCardie, J., in Prosperity Ltd. v Lloyds Bank Ltd. (supra)*** *that a banker has a right to close at any time an account which is in debit, is with respect, one which may require further consideration. Depending upon the circumstances, a bank may be entitled to demand repayment of an overdraft forthwith, but this is very different from closing the account. A banker would be very imprudent if he called in an overdraft to close an account and then, prior to the expiry of a proper period of notice, he dishonoured cheques which the customer was prepared to cover by paying in cash. It is one thing to call in an overdraft; it is quite another matter to withdraw banking facilities without giving the customer sufficient notice to enable him to make other arrangements';*

Illi dawn ir-regoli ma jidhrux li mhumiex applikabbli għalina ukoll, s'intendi dment li ma jkunx hemm xi ftehim espress għall-kuntrarju;

Illi f'ċirkostanzi anormali jista talvolta ikun hemm dubbju jekk bank li ħalla kont kurrent ta' klijent miftuh, kienx intitolat li jagħmel hekk. Din hi spiss kwistjoni ta' apprezzament ta' provi u għalhekk huma applikabbli is-soliti regoli tal-proċedura firrigward;

Illi l-perit legali iċċita żewġ sentenzi tat-Tribunali tagħna li jirrikonoxxu il-prinċipju u kanonizzat b'sentenza, il-kont kurrent għandu jitqies terminat u likwidat. Din il-Qorti, kif presjeduta naturalment taqbel ma dawn is-sentenzi, iżda bir-rispett ma taqbilx ma' l-interpretazzjoni li tagħhom l-għaref perit legali. Fis-sentenza '**Bankier John Scicluna** - *vs* - **Avukat Dr. Michele Tufigno** *et noe*' (Vol. XXX - III - 480) il-Qorti semmiet li l-imgħaxijiet komposti ikunu dovuti 'dment illi l-kont kurrent ikun għadu **fil-kors tiegħu**'. Ma hemm xejn f'din is-sentenza li jsostni teżi tal-perit legali li n-nuqqas ta' hruġ taċ-*cheques* jimporta li l-kont ma jibqax 'fil-kors tiegħu'. Fis-sentenza l-oħra '**Cecil Busuttil** *noe* - *vs* - **Alfred Spiteri Debarro**' mogħtija fil-15 ta' Jannar, 1979 minn din l-Qorti presjeduta mill-wisq kompjant Onor. Dr. George Schembri, ma iddeċiditx li l-kont kurrent ġie terminat peress li l-konvenut f'dik il-kawża 'ma għamel ebda użu iżjed mill-faċilitajiet ta' l-*overdraft* lilu oriġinarjament mogħtija'. Għall-kuntrarju il-Qorti waslet għall-konklużjoni li l-kont kurrent ġie terminat bis-saħħa tas-sentanza preċedenti li kkanonizzat il-bank u li fiċ-ċitazzjoni relattiva kien ġie espressament indikat fil-premessi li l-bank kien talab lill-konvenut biex jagħlaq il-kont kurrent. In-nuqqas ta' użu tal-faċilitajiet ta' l-*overdraft* kien ikkonferma li l-kont ingħalaq, però il-Qorti żiedet tgħid li kien ikun hemm xi ftit ta' kontrosens, li wara s-sentenza tat-23 ta' Jannar, 1973, li kieku l-konvenut ġie mħolli li jerġa' jibda jopera u jagħmel użu mill-faċilitajiet lilu mogħtija, qabel, u jiġbed flus mill-bank mingħajr ma jsiru xi arranġamenti u ftehim ġdid';

Illi kif diġà intqal, il-partijiet f'kont kurrent bankarju għandhom id-dritt li meta jidhrilhom jieħdu l-miżuri addattati biex jipprovokaw il-kjusura ta' kont kurrent. Iżda, fil-fehma konsiderata tal-Qorti, ebda parti ma tista' unilateralment tibdel

jew tipprovoka *it-tibdil ta' xi kondizzjoni* jew element li jkunu parti integrali mill-kuntratt skond il-ftehem u/jew l-użu bankarju. Il-Qorti ma taqbilx ma dak li irritjena l-perit legali u cjoè li n-nuqqas *ta' operazzjoni tal-kont kurrent* da parti tal-klijent ikollu l-effett li s-sistema tal-komputazzjoni ta' l-interessi tkun trid tinbidel awtomatikament. Il-Qorti infatti tirravviża ċerta perikolożità *li kieku din kienet il-pożizzjoni* legali korretta għaliex evidentement il-bank, malli jindunaw li il-klijent mhux qiegħed jopera il-kont regolarment bl-attwità ta' qabel, ikunu kostretti, biex *jissalvagwardjaw l-interessi* tagħhom, li immedjatament jagħmlu '*call in*' bir-riżultat li il-faċilitajiet ta' kreditu mogħtija isofru restrizzjoni b'dannu għall-kummerċ;

Illi l-għaref perit legali ikkummenta li l-kuntratt bejn il-kontendenti tas-17 ta' Settembru, 1969 kien għal kollox '*loaded*' favur *il-bank u ikkummenta* li wieħed 'ma jistax jiggranfa ma dawn il-kondizzjonijiet biex jiġġustifika l-inġustifikabbli'. Allura l-perit donnu li skarta kompletament *il-kondizzjonijiet li l-partijiet ftehmu* li għandhom jirregolaw ir-relazzjonijiet bejniethom;

Illi *bir-rispett kollu, din* il-Qorti ma taqbilx ma dan peress li hu risaput illi l-kuntratti magħmula skond il-liġi għandhom saħħa ta' liġi għal dawk li jkunu għamluhom, li l-kuntratti ma *jistgħux jiġu mħassra ħlief* bil-kunsens ta' xulxin tal-partijiet jew għar-raġunijiet magħrufin mil-liġi (artikolu 1035 Kodiċi Ċivili);

Illi l-abili *difensur* tal-konvenut ġibed l-attenzjoni tal-Qorti għall-klawsola infraskritta tal-kuntratt imsemmi u ġibed is-segwenti konkluzjonijiet:-

"Illi bil-kuntratt tas-17 ta' Settembru, 1969 l-attur intrabat li:

*'The engagements of the debtor on this deed shall be continuing ones and shall remain in force for all the time he shall have an account with the Bank **and until** the aforesaid hypothec is cancelled, **notwithstanding that such account or accounts shall have been in credit or dormant for any length of time**'.* Minn din il-klawsola kuntrattwali wieħed jista jiġbed żewġ konklużjonijiet:

(1) Li skond il-kuntratt li l-attur iffirma, l-obbligi tiegħu - fosthom dak illi jħallas l-imgħax kif miftehma f'dak il-kuntratt *'on daily debit balanced with the bank in accordance with recognised banking practice'* - għandhom iseħħu u jibqgħu jseħħu sakemm ma jħallasx il-bilanċċ kollu u l-ipoteka tiġi kanċellata. Infatti l-attur mhux biss għad għandu kont mal-Bank (fil-passiv iżda xorta waħda kont) iżda għada ukoll viljanti l-ipoteka relattiva; u

(2) Xejn ma jiswa' li huwa jgħid li l-kont ilu *'dormant'* għaliex anke jekk għall-grazzja ta' l-argument wieħed kellu jaċċetta li mhux minn Mejju 1971 - iżda minn data ferm aktar riċenti, cjoè it-8 ta' Jannar, 1979 il-kont kurrent ta' l-attur kien *'dormant'*; xorta waħda huwa għandu jħallas l-imgħax skond l-użu bankarju għaliex hekk intrabat li jagħmel, u dak l-irbit kien perfettament legali;'

Illi din il-Qorti taqbel ma' l-istess difensur illi anke bis-saħħa ta' din il-klawsola konvenuta bejn żewġ konvenuti f'din il-kawża, il-bank konvenut kellu kull dritt li jibqa' jesiġi li jitħallsu imgħaxijiet komposti skond l-użu u l-konswetudini bankarja fil-materja;

Illi għalhekk jidher ċar li l-eċċezzjoni tal-konvenut hi każ ġustifikata b'dana però li in kwantu fl-eċċezzjoni tissemma

s-somma ta' Lm4068.26,4 ikun irid isir aġġustament f'din is-somma *in vista* għall-konklużjoni li waslet għaliha din il-Qorti referibilment għall-ilment ta' l-attur, li ġie milqugħ, dwar ir-rejalizzazzjoni taż-żewġ *fixed deposits* imsemmija fil-korp ta' din is-sentenza;

Għal dawn il-motivi:

Tiddeċidi billi fis-sens premess tilqa' l-eċċezzoni tal-konvenut *nomine* u konsegwentement tiċħad t-talbiet ta' l-attur - bl-ispejjeż kontra l-istess attur.